

NARODNYE ISTORIČESKIE PESNI. Vstupitel'naja stat'ja, podgotovka teksta i primečanja B. N. PUTILOVA. Moskva—Leningrad 1962.

U »Biblioteci pjesnika« štampano je prošle godine drugo izdanje »Narodnih historijskih pjesama«. Uvodnu raspravu, izbor tekstova i primjedbe na kraju knjige dao je B. N. Putilov.

U raspravi, podijeljenoj u sedam poglavlja na oko pedesetak stranica, Putilov govori o mnogim problemima historijskih narodnih pjesama iznoseći, uz analizu pjesama i perioda, ocjene, sudove i zaključke.

Putilov kaže, da historijske narodne pjesme po svojoj sadržajnosti, problematici koju iznose, galeriji historijskih likova i drugom, zauzimaju jedno od najznačajnijih mjesta u ruskoj narodnoj poeziji. Termin »historijska pjesma«, kaže on, pripada nauci, ali je poznat i narodnom pjevaču, iako se potpuno ne poklapa s naučnim. Pitanje što je to historijska narodna pjesma i na osnovu kojih se kriterija njena »historičnost« može odrediti, pisac smatra vrlo složenim pitanjem. Izdvajati historijske narodne pjesme iz cjelokupne narodne poezije sasvim empirijski, po njihovoj sadržajnoj vezi s historijskim događajima, prema njegovu mišljenju, u potpunosti ne zadovoljava. Taj izbor, produžava on, mora obavezno biti usklađen s estetskom analizom i drugim faktorima, jer sve što je u narodnom stvaralaštvu vezano uz historijsku temu ne pripada u strogom smislu u vrstu »historijska pjesma«. Historijska pjesma nije ljetopis, stoga se i ne ocjenjuje po vrijednosti fakata.

Historijski sadržaj svojstven je mnogim bilinama, a po nekim svojim osobinama među historijske pjesme može se uključiti i »historijska« balada, koja se razvijala uporedo s historijskom pjesmom. Iz historijskih pjesama izdvaja pjesme radničkog folklora, masovno-političku pjesmu i pjesme poznatih i manje poznatih autora.

Prema tome, historijske su pjesme, zaključuje Putilov, »narodne pjesme određenoga umjetničkog tipa koje karakterizira skup zajedničkih kvaliteta te vrste. Ta su svojstva nastala historijski i stvorila završenu tradiciju«. Tim pjesmama, kako kaže u nastavku, historijski sadržaj nije samo tema, već određen idejno-estetski princip. Kod njih su historijski siže, junaci, konflikti i načini njihovih rješenja. Predmet historijskih pjesama jest politička historija, onakva kakva se odražuje u narodnom opažanju kroz specifične umjetničke forme. Prema njegovu mišljenju, one ne odražavaju historiju u epskom statičnom vidu već je daju u pokretu onako kako to biva u narodnoj spoznaji, a historija se u njima ne odražuje retrospektivno već neposredno. Osnovnom specifičnom crtom historijskih pjesama, koja određuje historijsku prirodu te vrste treba smatrati to što te pjesme ne nastaju kao djela o prošlosti već kao izraz suvremene historije. I na kraju zaključuje: »Historijske su se pjesme stvarale otprilike kroz pet do šest stoljeća, a nastajale su u seljačkoj sredini, među nižim gradskim demokratskim slojevima, kozacima i vojnicima«.

Govoreći o tome kada historijska pjesma postaje posebna vrsta, Putilov uzima za njen početak XIII stoljeće, a za konac sredinu XIX stoljeća. Ovo vrijeme on dijeli u pet perioda od kojih period od konca XVII do početka XIX stoljeća smatra vremenom procvata historijske pjesme. Ep iz doba Kijevske Rusije, kaže pisac, još nije odražavao konkretnu historiju, a nova političko-revolucionarna pjesma u svojoj je osnovi literarna. Na kraju su dani podaci o živom interesu i pažnji koju su historijskoj pjesmi poklanjali poznati ruski pisci, muzičari i slikari.

Uz spomenuto, vrlo su interesantne analize pjesama i perioda, kao i mišljenja o nekim pitanjima, npr. zašto o Pugačovu ima znatno manje pjesama nego o Stenjki Razinu i slično.

*

Na 250 stranica ovog zbornika objavljeno je 167 pjesama podijeljenih na 5 perioda: 1. XIII—XV stoljeća (6 pjesama), 2. XVI stoljeće (20 pjesama), 3. XVII stoljeće (30 pjesama), 4. konac XVII do početka XIX stoljeća (93 pjesme) i 5. XIX stoljeće (18 pjesama). Uz 44 pjesme štampane su još po dvije do četiri varijante svake pojedine pjesme.

U tim pjesmama glavno mjesto zauzima vojno-herojska tema. O nekim događajima i ličnostima postoje cijeli ciklusi, a negdje samo dijelovi pjesama. U knjizi

su sabrani karakteristični primjeri narodne historijske pjesme: o borbama s Tatarima i Mongolima, o Ivanu Groznom i njegovom vremenu, o Jermaku, o seljačkim ustancima (Stenjke Razina i Pugacova), o domovinskom ratu 1812, o kavkaskom ratu, o krimskom ratu, o rusko-turskim ratovima i drugim značajnijim događajima iz ruske historije. Izbor daje sliku borbe i života ruskog naroda, a isto tako doprinosi i razumijevanju svijetlih historijskih događaja, koji su živo odraženi u tim pjesmama.

U trećem dijelu koji obuhvaća 90 stranica dat je kratak historijski pregled proučavanja problematike historijskih narodnih pjesama s bibliografskim podacima. Osobito su dragocjene primjedbe uz svaku pjesmu, u kojima su na naučnoj visini izneseni podaci o izvorima pjesama, zapisivačima i varijantama.

Ante Nazor

MIHAIL ČIKOVANI, AMIRANIANI (GRUZINSKI EPOS). Akademija nauk Gruzinskoj SSR, Institut istorii gruzinskoj literatury im. Š. Rustaveli. Izdatel'stvo Sojuza pisatelej Gruzii »Zarja Vostoka«, Tbilisi 1960.

U uvodnoj riječi Čikovani kaže da se prvo literarno oblikovanje legende o Amiranianiju (dalje Amirani) pojavilo u Grčkoj u VIII st. pr. n. e., a proučavanje spomenika materijalne kulture pokazalo je da je legenda o prikovanom junaku Gruzije »u staroj Kolhidi i Iberiji« postojala još u II mileniju pr. n. e. Legenda je već u davna vremena izgubila lokalni karakter i tijesno se povezala s historijom kulturâ naroda Male Azije, Kavkaza i Sredozemnoga mora.

Osnovni motivi koje legenda sadrži jesu: otimanje vatre, borba s bogom i prikivanje junaka.

Knjiga je podijeljena na dva dijela — »Rasprava« i »Tekstovi«.

U prvom dijelu na oko dvjesto stranica Čikovani daje iscrpnu analizu epa i legende. Govoreći o epu kao vrsti narodnog stvaralaštva, pisac kaže da se pod tim pojmom razumije određena skupina većih narodnih pjesničkih djela u kojima je jasno izražena borba za ostvarenje progresivnih društvenih i državotvornih ideja. Takva djela koja sadrže završen siže reproduciraju se u muzici. Stih djela s junačkom tematikom pjeva se, dok proza ima pripovjedački karakter te se katkada izlaže u recitativu. Siže junačkog epa uvijek sadrži oštre kolizije, a žrtvom može postati i sam junak koji vodi tu požrtvovnu borbu... Pričajući prozne dijelove »dastana«¹ srednjoazijski narodni pripovjedači prate ih ritmičkim frazama na muzičkom instrumentu pripremajući slušaoca u sadržajnom pogledu za onaj dio epa koji je napisan u stihovima i koji je organski vezan uz muzičku pratnju te se i pjeva.

Čikovani se u raspravi dotakao mnogih značajnih pitanja (mjesto narodnog epa u nacionalnoj kulturi Gruzije, ideal junaka, zapisi legende o prikovanom Amiranianiju, rasprostranjenost legende, grčki pisci o prikovanom junaku na kavkaskom grebenu, o pojavi epa »Amirani«, »Amirani« i spomenici materijalne kulture, umjetnički likovi u epu, dvojnici Amiranija, osnovni sižejni motivi, poetska forma legende i dr.). Pisac naglašava da te probleme razmatra sa stajališta folkloristike.

Autor knjige poznaje 140 varijanata ove legende (neke su od njih u prozi, neke u stihovima, a neke u prozi i stihovima) na gruzijskom, abhaskom, osetskom, čerkeskom, armenskom, svanskom, kabardinskom, megreljskom i drugim jezicima gruzijskih plemena i naroda Kavkaza kao i njihovim narječjima. (Pjesme i stihovi ne nalaze se ni na jednom drugom jeziku osim gruzijskoga.)

Govoreći o problemu bilježenja varijanata, Čikovani smatra da u prvom redu treba ustanoviti da li je dotično djelo došlo do nas onako kako živi u narodu ili je zapisivač ili izdavač vršio kakve izmjene kao npr. poznati sakupljač gruzijskoga folklora P. Umikašvili. On je god. 1875. izdao poznati gruzijski ep »Eteriani« na osnovu trinaest varijanata. Od svake je varijante Umikašvili uzeo ono što je smatrao dobrim ili boljim. Čikovani kaže da taj primjer nije osamljen te ga treba ne

¹ Popularni oblik poezije koji se sastoji od nekoliko desetaka četverostihova. Svaki četvrti stih završava jednom te istom riječju. Sadržaji su im važni politički i društveni događaji.